

Belorusz Nemzeti Könyvtár: a fejlődés új állomása

A Belorusz Nemzeti Könyvtár (BNK) egyetemes kutatókönyvtár, a köztársaság információs, társadalmi és kulturális központja. A könyvtártudomány, a bibliográfia legjelentősebb kutatóhelye, a könyvtári hálózat módszertani és koordinációs központja. Állománya történelmi és kulturális értéket képvisel, a Fehéroroszországban és az országról megjelent publikációk legteljesebb gyűjteménye. Általános gyűjtőkörű, mind hazai, mind külföldi nyomtatott dokumentumokat, kéziratokat, mikrofilmeket, digitális hordozón rögzített anyagokat tartalmaz. Az intézmény az ENSZ, az UNESCO, az Európai Bizottság, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (Organization for Security and Co-operation in Europe), a Világbank dokumentumainak letéti könyvtára. Az éves gyarapodás mintegy 200 000 tétel.

A BNK több nemzetközi szakmai szervezet alapító tagja, mint az Eurázsiai Könyvtári Szövetség (Library Assembly of Eurasia) és a Belorusz Könyvtári Egyesület. Számos nemzetközi és hazai programban és projektben vesz részt, tudományos konferenciákat szervez.

Az alapítás és a fejlesztés története

A könyvtár és az ország élete, története szorosan összefonódik. A Belorusz Állami Könyvtár alapításáról 1922-ben született döntés, az építkezést 1929-ben G. Lavrov vezetésével kezdték. 2003-ban ez az épület bekerült a belorusz történelmi és kulturális örökség állami nyilvántartásába.

A második világháború nagy veszteségeket okozott az országnak, nem volt kivétel a könyvtár sem: az állomány 83%-a elpusztult, az épületet is súlyos károk érték. 1962-ben több terv is készült, majd a nyolcvanas és a kilencvenes években Minszkben több helyet is kijelöltek az új könyvtárépület számára. A legtöbb problémát a gyarapodó gyűjtemény és a kényelmes körülmények megteremtése okozta. Az épületnek meg kellett felelnie az új technológiának, a számítógépesítésnek. Az

1990-es évek végén a könyvtárban megkezdődött a saját digitális források, adatbázisok előállítás.

A könyvtár 1992-ben nyerte el a nemzeti könyvtár rangot. A kilencvenes évek elején az ország új gazdasági rendszerre tért át. Ez az idő a nagy technológiai váltás időszak is volt. Az állam felismerte, hogy a modernizáció alapja a korszerű információs technika. A következő lépésben a könyvtárnak új épületet kellett kapnia. A projekt még 1989-ben indult, nyertesei *Mihail Vinogradov* és *Viktor Kramarenko*, a később általános tervezőnek kijelölt *Minszkprojekt Intézet* munkatársai voltak. Az intézetet 1990-ben bízták meg az előzetes tervek elkészítésével. A munka 1990-1992 között folyt, a megvalósításra azonban pénzügyi okok miatt később került sor.

A Szovjetunió felbomlása hatalmas politikai, gazdasági, társadalmi lehetőségeket teremtett az összes volt tagországban, köztük Belorussziában is, de a függetlenség első tíz éve óriási nehézségekkel járt. Az állam gazdasági nehézségei kihatottak a könyvtár építésére is. A munkát végül csak 2002-ben kezdték el.

Az optimális körülmények megteremtése érdekében figyelembe vették a világ nagy könyvtáraiban szerzett tapasztalatokat. Menet közben módosították a terveket, az épületbe bekerült az *Elnöki Központ*, az elnöki hivatal, két rendezvényterem, egy nemzetközi sajtóközpont és a nemzeti archívum. Végezetül az a döntés született, hogy egy nagy, modern, sokfunkciós, a nemzetközi szabványoknak megfelelő információs, kulturális komplexumot kell létrehozni.

Miközben a könyvtárosok napi munkájukat végezték, folytak az új épületbe való költözés előkészületei, amibe beletartozott az állomány revíziója is. A költöztetésre váró dokumentumok súlya 2240 tonna volt, hossza 90 594 polcfolyómétert tett ki. A szükséges katalógusfiókok száma 18 958, a katalóguscédulák súlya 52 tonna volt.

A költözködéshez egyedi technológiát dolgoztak ki, így az csak száz napot vett igénybe. A folyamat a következő volt: 4-5 kilós csomagokat állítottak össze, a formától függően 50-70 csomagot tettek egy konténerbe, és 25 konténert raktak egy teherautóra. A csomagoláshoz speciális gépeket és anyagokat vettek, a csomagokat és a konténereket megfelelő jelzésekkel látták el, és így szállították át őket az új épületbe.

Tekintettel arra, hogy értékes kéziratok, archív anyagok, régi nyomtatványok is szerepeltek a gyűjteményben, nagy súlyt fektettek a költözködés biztosítására. A legértékesebb csomagokat biztonsági őrk kísérték. A gyarapítás, az elektronikus katalogizálás és a szolgáltatás a gyűjtemény konzerválásával és csomagolásával párhuzamosan folyt. Úgy becsülték, hogy a költözés ideje alatt az olvasók kiszolgálása 10%-kal csökkenhet. Ugyan-ezen idő alatt elkezdték a betűrendes katalógus retrospektív konvertálását, mintegy négy millió cédulát dolgoztak fel két nagyteljesítményű szkennel.

Különös figyelmet szenteltek a könyvtár jövőbeni szervezeti felépítésének, az alkalmazottak számát ezernél többre tervezték.

2005-ben a kormány elfogadta az új épületben elhelyezendő információs, társadalmi és kulturális központ létrehozásának a koncepcióját. Ennek a dokumentumnak a szellemében több programot is kezdeményeztek: az információs források fejlesztését, az olvasószolgálat bővítését, a társadalmi és kulturális központ kialakítását stb.

Az új épület

A kormány nagy összeget fektetett be az új könyvtár építésébe. Emellett számlát nyitottak adományok fogadására: erre cégek, karitatív szervezetek, magánemberek utalhatták át felajánlásait. Az építkezés 36 hónapot vett igénybe, az ünnepélyes megnyitót 2006 júniusában tartották.

Az épületet úgy tervezték, hogy városépítészetileg meghatározó legyen. Az építészek elképzelése az volt, hogy minden oldaláról a fény benyomását keltse, magasságával és méreteivel harmonikusan simuljon a környezetébe.

Az épület fő eleme egy gömbre emlékeztető alakú, üveglapokkal borított, átlátszó poliéder, amely egy oszlopsor közepén elhelyezett gyémántra hasonlít. A főbejáratnál helyezték el *Francisk Skaryna*, az első belorusz nyomdász emlékművét. A csiszolat-

lan gránitból készült főbejárat egy nyitott könyvre emlékeztet. A végigfutó relief a világ- és a szláv irodalom fejlődését méltatja. Az épület alapterülete 113 669 m², magassága 73,67 méter, teljes súlya 140 000 tonna, alapja 15 méterre nyúlik a földbe. A teljes struktúra 420 558 köbmétert tesz ki, a gömb átmérője 60 méter. Ez a forma teszi lehetővé a legnagyobb tárolási kapacitást, és optimalizálja a dokumentumok mozgatását. A szállításra teleliftet használnak, amelynek 65 konténere gurul a sínhalózaton. A sínek hossza 900 m. Ezen a rendszeren az olvasók húsz perc alatt kapják meg a kért dokumentumot. Az épületet a termikus szempontok figyelembe vételével tervezték és építették: a könyvtár külső falánál egy hőkiegyenlítő folyosó fut, ami minimálisra csökkenti a külső hőmérséklet hatását, és optimalizálja a légnedvességet.

A mintegy 4450 fix és 1397 mozgó polcot (összesen több mint száz félélt) belorusz cégek tervezték és gyártották. A polcok teljes hossza meghaladja a 145 000 métert, ebből 15 000 méter a szabadpolc. A szolgálati és személyliftek, valamint a telelift az épület magjában helyezkednek el, a földszinttől a legmagasabb pontig. A 25. emeleten lévő teraszra panorámalift visz fel. Az épületben összesen 19 lift található.

Az oszloplábazat (sztilobátusz) lépcsőzetes formája a konstrukció szépségét hangsúlyozza. Három szintet foglal magában, teljes magassága 17,5 méter. Az első, és egyben legszélesebb szint szélessége 200 méter körül van. Itt van a ruhatár (kétezer látogató számára), és a csomagmegőrző. Az első emeleten van a beiratkozás, a kölcsönzés, a tájékoztatás és a gyermekrészleg. A könyvtárba biztonsági kapun keresztül mikrocipés és vonalkódos kártyával lehet belépni. Ilyen kártyája van az olvasóknak és a személyzetnek is.

A sztilobátuszban 19 olvasóterem van 2060 olvasói hellyel. Itt találhatók még az irodák, valamint a technikai helyiségek is. Az olvasótermek három szinten helyezkednek el. Mindezt folyosók és termek ölelik körül. Az épületen belüli tájékozódást az olvasótermek sugaras elhelyezése segíti. Külön figyelmet szenteltek a tervezésnél annak, hogy az olvasótermek, az irodák, a galériák természetes fényt kapjanak. Valamennyi helyiség világos, nap-sütéses. Ez hangulatossá teszi a belső tereket, és energiatakarékos megoldás is egyben.

Az oszloplábazat közepe egy tágas átriumos hall. Itt a belorusz kultúrával, néprajzzal, népművészettel foglalkozó állandó kiállítások vannak, az időszaki kiállításokat a harmadik emeleten rendezik.

A folyosók és az olvasótermek közötti falak üveg-
ből vannak, ami növeli a teret, és lehetővé teszi,
hogy az olvasók gyönyörködjenek a folyosón elhe-
lyezett művészeti alkotásokban. A különböző olva-
sótermek belső elrendezése különös lélektani
hangulatot sugall, azt érezteti, hogy a könyv a
tudás tárháza.

A szolgálati helyeknek külön bejáratuk van, ezt a
teret egy belső udvar választja el a könyvtárlátoga-
tóktól.

Az épületben lévő kulturális központban működ-
nek: egy 490 főt befogadó konferenciaterem, mű-
vészeti galériák, könyvmúzeum, fitneszközpont. Az
Elnöki Központban helyezték el a kényelmes,
számítógépekkel felszerelt sajtóközpontot. Itt ma-
gas szintű találkozokat is szoktak rendezni.

A könyvtárban is tartanak kulturális és oktatási,
diplomáciai, magas szintű szakmai rendezvénye-
ket. Az intézmény idegenforgalmi nevezetesség is.
A több mint húsz különböző műszaki hálózatot
(víz, fűtés, szellőzés, légkondicionálás stb.) egyet-
len irányítópontról vezérlik. Figyelemre méltó a
biztonsági rendszer: tűzjelző, betörésjelző, bizton-
sági kamerák stb.

A könyvtár számítógépes informatikai rendszere
több mint 100 szerverből és 1400 személyi számí-
tógépből áll, ezeket 130 km-nél hosszabb kábel
köti össze. A cél: valamennyi könyvtári folyamat
automatizálása, valamint az ország többi könyvtá-
rával való hálózati kapcsolat megteremtése. A
rendszer tizennégy alrendszerből áll:

1. helyi hálózati adminisztráció,
2. automatizált könyvtári és információs rendszer,
3. internetportál,
4. Belorusszia könyvtárainak közös elektronikus
katalógusa,
5. besorolási rekordok nemzeti adatbázisa,
6. digitális dokumentumok,
7. dokumentummegőrzés (preservation),
8. dokumentumszolgáltatás (delivery),
9. dokumentumvédelem (security),
10. képzés,
11. könyvtárirányítás automatizálása,
12. restaurálás és konzerválás,
13. szerkesztői és kiadói munka,
14. az olvasók kiszolgálása digitális, audiovizuális
dokumentumokkal és mikrofilmekkel.

Valamennyi alkalmazott szoftver ismert világmár-
ka: az adatbázis-kezelést az ORACLE végzi, UNIX
és Windows operációs rendszert használnak stb.

Az információs források fejlesztése

Minden könyvtár számára kiemelt feladat a forrá-
sok magas szintű és hatékony fejlesztése. A Belo-
rusz Nemzeti Könyvtár gyűjteménye az ország
történelmi és kulturális öröksége. Mára ez mintegy
8,3 millió kötetet tesz ki. A könyvtárban több mint
nyolcvan (saját építésű és külső) adatbázis érhető
el.

Az utóbbi években kezdték a források retrospektív
konvertálását, a digitális könyvtár kialakítását. Ez a
legnagyobb alrendszer, az ORACLE ContentDB
szoftverrel működik. Keresésre az elektronikus
katalógust, a folyóiratok digitális nemzeti archívu-
mát, és különböző tematikus adatbázisokat lehet
használni. A könyvtárban különböző formátumú
szkennernek, a mikroformátumok, hangfelvételek,
audio- és videoszalagok digitalizálásához szüksé-
ges eszközök vannak.

Könyvtári és információs szolgálat

A nemzeti könyvtár státusza meghatározza a szol-
gáltatások célját: a felhasználók teljes körű és
magas színvonalú kiszolgálása a korszerű techni-
ka igénybevételével, kapcsolattartás a világ többi
könyvtárával és információs központjával.

Kiemelkedő figyelmet fordítottak a kényelmes és
korszerű kiszolgálás körülményeinek megteremté-
sére, az egyéni igények kiszolgálására, és az épü-
let multifunkcionalitásának kihasználására.

A könyvtár három fő részre oszlik:

- elsődleges információs tér (beiratkozás, kölcsön-
zés),
- olvasószolgálat,
- olvasótermek.

Az olvasói terek három szintet foglalnak el: az első
szinten van az általános olvasóterem, a felsőokta-
tásban részt vevő hallgatók olvasóterme, a folyó-
irat-olvasó, a könyvtárközi kölcsönzés és doku-
mentumszolgáltatás. A második emeleten nyolc
szakolvasó található, köztük a belorusz irodalom, a
disszertációk, a jogi dokumentumok, a nemzetközi
szervezetek dokumentumai, az új szerzemények,
és a korlátozottan kölcsönözhető dokumentumok
olvasóterme. Ezen a szinten van az internetköz-
pont is. A harmadik emeleten a kéziratok, ritka
könyvek és régi nyomtatványok olvasótermei talál-
hatók.

Az olvasótermek nagy része a hallhoz kapcsolódik. Az egyes termekben az ülőhelyek számát a várható olvasók számához igazították. A legnagyobb az általános olvasó 411 férőhellyel, ezt követi a hallgatói terem 375 hellyel. Minden ötödik munkahely automatizált, a termekben mintegy 450 számítógép és egyéb multifunkcionális eszköz áll az olvasók rendelkezésére.

Következtetések

A Belorusz Nemzeti Könyvtár az ország egyedülálló intézménye, információs, politikai, társadalmi és kulturális központ. Fő feladata továbbra is az emberi tudás gyűjtése és megőrzése, Fehéroroszország integrálása az információs és kulturális világba.

/MOTULSKY, Roman: The National Library of Belarus: a new stage of development. = IFLA Journal, 33. köt. 4. sz. 2007. p. 327– 334./

(Wéber Katalin)